

Il plan cun las surfatschas adattadas per cultivar ers elavurada dal chantun Grischun en igl intschess da la Foppa. La plazza da golf da Sagogn è part dal plan, i pudess dentant cuzzar in amen enfin che graun crescha sin quella plazza.

CHARTA CHANTUN GRISCHUN

Dapli graun e damain biestga

Pervia da la guerra en l'Urcaina creschan ils pretschs per granezza. Medemamain crescha la discussiun en Svizra co augmentar l'agen provediment. Dapli graun sa lascha era producir en il chantun Grischun, dentant betg a curta vista.

ANDREAS CADONAU/FMR

En l'Ucraina zappitschan ils panzers la proxi-ma racolta e la Russia ha para annunzià da des-sister dad exportar granezza. Enfin 30% da l'entira racolta da graun che vegn exportada deriva da quels dus pajais, uschia ch'ils pretschs per graun ch'en-gia auts creschan vinavant. E quels pretschs chars na pon betg tut ils pajais pajar, la populaziun povra croda en pitgiras. Era la Svizra importescha bler graun per il nutriment uman e per la biestga. Pre-tschis pli chars per mangiativas èn era tar-nus in tema. Da la vart da la PPS svizra è vegnì il clom per in proxim Plan Wahlen. Il plan numnà tenor ses inventader Traugott Wahlen aveva stgaffi las premissas per augmentar l'agen provediment da la Svizra durant la Se-gunda Guerra mondiala.

Graun prosperescha en il Grischun

Da las discussiuns e pretensiuns actualas da producir dapli graun en Svizra ha udi era il scheff da la cussegliaziun purila al Plantahof, Batist Spinatsch: «Igl è pussaivel da plantar dapli granezza en il chantun Grischun.» Il ter-ren ed il clima lubeschan senz'auter d'estender la producziun. Ils ers grischuns percuter èn bunamain svanids suenter la Segunda Guerra mondiala, «per gronda part pervia dals pretschs bass.» Ed enstagl da plantar furment, seghel ni avaina han ils purs plantà tirc per pavlar la biestga. L'idea che vegn discutada ac-tualmain da reducir la biestga ed arar dapli è tenor Batist Spinatsch: «Betg dal tuttafatg fal-lada.» Era pervia da la protecziun dal clima, sco quai ch'il manader da la cussegliaziun pu-riila di. Biestga che furnescha il cultim per engraschar ils ers dovría dentant vinavant.

«Adattar la producziun agrara na san ins betg sco da volver ina clavella.»

Batist Spinatsch, cussegliader da purs al Plantahof

«Uschiglio ston ils cultivaders engraschar ils ers cun cultim artifizial.» Ed ils pretschs per quest cultim creschan medemamain, era per-via dal gas duvrà per producir nitrogen, in dals principals cultims artifizials. «Sulet cun agid dal sulegl e da la plievgia na po il graun betg prosperar, era betg en las valladas grischunas.»

Gran Alpin cun experienza

Blera experientscha da cultivar graun han las puras ed ils purs da la societad Gran Alpin. Aldo Arpagaus da Cumbel presidiescha la socie-tad fundada avant prest 40 onns. «Actualmain cultiveschan ils producents da Gran Alpin strusch 800 hectaras en las zonas da muntog-na grischunas.» Tenor las explicaziuns dal pre-sident da Gran Alpin è la surfatscha sa dub-ligejada ils davos diesch onns, era perquai che la Confederaziun promova la cultivaziun dad ers en la muntogna. Ils producents da Gran

Alpin desistan da cultim artifizial e da pro-teger las plantas cun meds sintetics. «Tranter 500 e 700 tonnas graun da differenta sort ra-coltan ils purs da Gran Alpin onn per onn.» La racolta variescha fitg tenor l'aura. En la Tumleastga pon ils purs da Gran Alpin racol-tar enfin 50 kilos graun per ara. «En Lumne-zia èn 30 kilos per ara in buna racolta e quai che surpassa quels 30 kilos è ina fitg buna ra-colta.» Manaschis convenziunals che dovran cultim artifizial pon racoltar dapli, principal-main en la Bassa. Aldo Arpagaus manegia che la cultivaziun dad ers possia sa mesirar econo-micamain cun la tratga da biestga. «Ils ani-mals en uigl èn a blers purs pli datiers che l'er.» Dals pretschs da graun che creschan per-via da la guerra en l'Ucraina ha Aldo Arpagaus intervegnì. «Sch'ils purs vulan arar dapli ston els decider quai uss.» Batist Spinatsch averte-scha medemamain: «Adattar la producziun agrara na san ins betg sco da volver ina clavel-la.»

In nov Plan Wahlen

In plan per temps pli stgars ha la Confede-raziun cun il cataster per surfatschas adattadas per arar. In plan che duai proteger las bunas surfatschas agrarias en Svizra. Tenor quel plan ha il chantun Grischun definì las surfatschas grischunas adattadas per cultivar ers, en tut 6300 hectaras. Regularmain ha la politica ubain la publicitat discutà ch'i saja necessari da proteger las surfatschas adattadas per cul-tivar. Tuttina è blera da quella surfatscha ve-gnida unfrida per vias, zonas da commerzi e da construcziun ed auter. Dura la guerra en l'Ucraina pli ditg pudess l'enconuschienschas crescher che las mangiativas da mintgadi sin il taglier ston era crescher insanua.

Cultivar ers ha in lunga tradiziun en l'intschess alpin. La foto mussa duas dunnas che racoltan graun a Schlarigna sin passa 1700 meters sur mar.

FOTO MAD/SELINA AEBLI